

İSLAM DEVLETİ'NİN IRAK VE SURİYE'DE YENİDEN CANLANMASININ İNCELENMESİ

MOHAMMED SINAN SIYECH

22 NİSAN 2021

(Bu metin İngilizce orijinal versiyonundan tercüme edilmiştir.)

Özet: İslam Devleti, 2020 yılının ortalarından bu yana Suriye ve Irak'taki saldırılarını kademeli olarak artırdı. Bu çalışma, örgütün bölgede bir yeniden canlanma sürecinden geçip geçmediğini sorgulamak için örgütün her iki ülkedeki son faaliyetlerini incelemektedir. Bu doğrultuda çalışma, örgütün yeniden canlanmasına yardımcı olan çeşitli faktörleri haritalandırmakta ve bölgedeki devletler için bazı siyasal öneriler sunmaktadır.

Giriş

Kendini, Irak Şam İslam Devleti adıyla ilan eden (İŞİD veya İD) örgüt, Haziran 2014'te Irak ordusunu Musul ve Tikrit'ten sürüp bir halifelik kurduğunu duyurmasıyla küresel bir ilgiyi üzerinde topladı. Örgüt, 2014-2019 yılları arasında önce Irak ve Suriye'de, ardından da dünyanın çeşitli yerlerinde yüzlerce saldırı gerçekleştirdi. Ayrıca, siber suçlarla mücadele eden kolluk kuvvetlerinin şimdiye kadar görmediği bir oranda internet üzerinde propaganda yaptı.¹ Tüm bunlar örgütün tanınmasına yardımcı oldu ve zaman içerisinde örgüt, kendisi tarafından doğrudan eğitilmemiş ancak ideolojilerinden ve davalarından etkilenen bireylerin yaptığı pek çok saldırıya da ilham verdi. Ayrıca, örgüt eş zamanlı olarak Nijerya, Afganistan ve Filipinler gibi ülkelerdeki birçok yerel grubu kendine katarak bu ülkelerde de vilayetler oluşturdu.²

Zamanla örgütün, Irak ve Suriye'de sivillere ve siyasi muhaliflere yönelik gerçekleştirdiği çeşitli yargısız infazlar, yabancı savaşçıları çekebilme yetenekleri ve bu iki ülkede yol açılan istikrarsızlık, Amerika Birleşik Devletleri gibi Batılı ülkeler tarafından örgüt kontrolündeki bölgelere yapılan saldırıların gerekçesi olarak sunuldu. Ayrıca Batılı ülkelerin yanı sıra diğer birçok bölge ülkesi de bu iki ülkede daha fazla yıkım döngüsüne yol açtı.³ Örgüt 2017'ye kadar hem Suriye hem de Irak'taki topraklarının %90'ından fazlasını ve Mart 2019'a kadar da bir zamanlar sahip olduğu tüm toprak parçalarını kaybetti.⁴ Dahası, liderleri farklı güvenlik güçleri tarafından tasfiye edildi ve bu gidişat, kendisini örgütün lideri ve halifesi ilan eden Ebu Bekir Bağdadi'nin ölümüyle sonuçlandı.⁵

Çoğu devlet ve sıradan gözlemciler bu gelişmeleri kutlarken, 2018'deki terörizm işaretleri bu yapının bir gerilla örgütü olarak eski hâline döneceğini gösterdi

Çoğu devlet ve sıradan gözlemciler bu gelişmeleri kutlarken, 2018'deki terörizm işaretleri bu yapının bir gerilla örgütü olarak eski hâline döneceğini gösterdi.⁶ Bu tahmin, örgüt müthiş finansman olanakları ve dünya çapında savaşçıları ayakta tutan ideolojisiyle büyük ölçüde doğru çıktı. IŞİD'li savaşçıların çoğu gizlenip sadece ara sıra saldırılar düzenlerken, saldırı sıklığı kısa sürede artmaya başladı. Bu nedenle, çeşitli devletler ve gözlemciler 2021 yılının ilk çeyreğinde örgütün yeniden canlandığına tanık olduklarını belirttiler.⁷

Bu doğrultuda, elinizdeki bu kısa çalışma örgütün ne ölçüde yeniden canlandığını anlamaya çalışmaktadır. Bunu saldırılar, savaşçılar, finansman ve diğer parametreler gibi çeşitli faktörler üzerinden ölçmeye çalışmaktadır. Çalışmanın devamında, IŞİD'in faaliyetlerindeki dalgalanmaları açıklamak için karşı isyan literatürü kullanılarak buna neden olan faktörler listelenmektedir. Son olarak çalışma, söz konusu faaliyetlerdeki bu artışın siyasi sonuçlarının haritasını çıkarmakta ve politika yapıcılara bu yeniden canlanmayla mücadele etmek için atılması gereken olası adımları göstermeye çalışmaktadır.

Rakamları Takip Etmek

Silahlı Çatışma Yeri ve Olay Verileri'nden (the Armed Conflict Location and Event Data) elde edilen rakamlara göre, Irak ve Suriye'de müşterek olarak sadece 01 Ocak-08 Nisan 2021 tarihleri arasında İslam Devleti'nin farklı olaylara karıştığı yaklaşık 500 vakaya tanık olundu.⁸ Karşılaştırma yapıldığında, 2020'deki aynı dönemde yalnızca 250 olaya (yaklaşık olarak) tanık olunduğu göz önüne alındığında bu önemli bir veridir.⁹ Bu olaylar arasında anlaşmazlıklar, silahlı çatışmalar ve örgüt tarafından sivilleri veya askeri birimleri hedef alan saldırıların yanı sıra güvenlik güçlerinin IŞİD üyelerine yönelik düzenlediği baskınlar yer almaktadır.

Örgütün hem Suriye hem de Irak'taki faaliyetlerini birbirinden ayırmak önemlidir çünkü mevcut operasyonları, ortak vizyonlarına ve vaktiyle her iki ülke topraklarına yayılmış olmalarına rağmen farklılıklar göstermektedir.

Silahlı Çatışma Yeri ve Olay Verileri'nden (the Armed Conflict Location and Event Data) elde edilen rakamlara göre, Irak ve Suriye'de müşterek olarak sadece 01 Ocak-08 Nisan 2021 tarihleri arasında İslam Devleti'nin farklı olaylara karıştığı yaklaşık 500 vakaya tanık olundu

Navvar Saban¹⁰ gibi analistlere göre, Suriye’de IŞİD’in topraklarını kaybettikten sonra yeniden toparlanması ve canlanması neredeyse iki yıl sürdü. Suriye’deki saldırıların oranı zaman içinde artarken; IŞİD lojistik nedenlerle ve herhangi bir toprağı kontrolünde tutamaması, kaynak ve insan eksikliği gibi sebeplerden dolayı sadece birkaç alana odaklandı.¹¹ Bu nedenle, Suriye’deki saldırılarının çoğu, hâlâ geniş bir destekçi topluluğuna sahip oldukları Deyrizor bölgesinde yoğunlaşmıştır. Örgüt, 2020 yılında çoğu sadece Deyrizor’da olmak üzere yaklaşık 500 saldırı düzenlediğini ilan etti.¹² Örgütün faaliyet göstermeye çalıştığı bir diğer yer de Suriye çölüdür. Zira bu yerlerin güvenliğini sağlamanın zorluğu, diğer güzergâhların yanı sıra Bağdat- Şam otoyolunu kullanarak buradan geçen rejim konvoylarını hedef almayı kolaylaştırmaktadır.¹³

İslam Devleti, genellikle Sünni Arap aşiretleri ile Suriye Demokratik Güçleri (SDG) arasındaki gerilimlerden yararlanmaktadır. Örneğin, petrol zengini Deyrizor gibi bölgelerde SDG tarafında yaşanan yolsuzluklar nedeniyle Arap aşiretler, SDG ile sık sık karşı karşıya geliyor. Üstelik buradaki vatandaşlar, şehrin petrol zenginliğine rağmen kötü ekonomik koşullardan da SDG’yi sorumlu tutuyor.¹⁴ İslam Devleti ise bu yerel mutsuzluk örneklerini SDG’ye saldırmak ve halktan destek toplamak için kullanıyor.¹⁵

SDG’nin 2019-2020 tarihleri arasında örgüte yönelik baskısı, bölgedeki IŞİD saldırılarını azaltmayı başaramadı.¹⁶ Benzer sorunlar, Rus güçlerinin desteklediği Suriye rejiminin Şubat 2021’de Deyrizor-Şam otoyolu gibi farklı stratejik bölgelerin kontrolünü yeniden ele geçirmek için IŞİD güçlerine karşı başlattığı birçok saldırıda da görüldü. Bu operasyonlar, IŞİD’in bölgedeki saldırılarının Şubat- Mart aylarında neredeyse %90 oranında azaltılmasında başarılı olduysa da Suriye’nin diğer bölgelerinde örgütün daha fazla saldırısına neden oldu. Dahası, IŞİD’in çöl savaşı konusundaki üstün deneyimi, Suriye rejiminin sürekli olarak farklı saldırılara maruz kalmasına yol açmış ve böylece IŞİD’in bölgedeki varlığının nihai olarak ortadan kaldırılmasını zorlaştırmıştır.¹⁷

Suriye gibi Irak’ta da IŞİD’in zamanla artan karmaşık yapısı ve kayıpları belirgindir. Örneğin, Mayıs 2020’de örgüt, genellikle tercih ettiği asimetrik saldırıların aksine daha doğrudan saldırıları tercih ederek; Haşdi Şabi’ye (Türkçe adıyla Halk Seferberlik Güçleri) karşı komplike ve çok yönlü bir operasyon gerçekleştirdi.¹⁸ Meydana gelen bir diğer önemli saldırı, 2021 yılının Ocak ayında Bağdat’ta 30’dan fazla kişinin ölümüne ve 100’den fazla kişinin de yaralanmasına neden olan ikiz intihar saldırısıydı.¹⁹ Bu aynı zamanda, örgütün insan gücünü korumak için bir süre kaçındığı bir taktik olan intihar saldırılarına geri döndüğünün bir işaretiydi.

Örgütün savaşçıları, genellikle Diyala, Selahaddin, Kerkük ve Ninova gibi yerlerde hem Kürtlere hem de Irak hükümetine operasyon yapabildikleri; Irak hükümetinin güneydeki kontrol bölgesi ile kuzeydeki Kürtlerin yönettiği bölge arasında kalan uzak Mahmur dağlarında saklanmaktadır.²⁰ Nitekim tıpkı Suriye'deki SDG ve aşiretler arasındaki gerilim gibi, Irak'ta da benzer şekilde örgüt, Peşmergeler ile Irak hükümeti ve Haşdi Şabi arasında son zamanlarda alevlenen gerginliklerden faydalanmaktadır.²¹ Örgütün öncelikli stratejisi ise Irak güvenlik güçlerine yönelik yıpratma saldırıları başlatmak ve onları istikrarlı bir şekilde öldürerek zayıflatmaktır.²² Aynı zamanda örgüt, yüzlerce savaşçısının saklandığı farklı mağaralara 10 günlük bir taarruz başlatan İngilizler gibi uluslararası ortakların, IŞİD mevzilerine karşı güçlü saldırılarıyla da karşı karşıyadır.²³

Gücü ile ilgili dikkate alınması gereken bir diğer husus da örgütün mali durumudur. Örgütün zirvede olduğu 2014 yılında; petrol gelirleri, vergiler, kaçakçılık ve diğer bazı yollarla elde ettiği iki milyar ABD dolarından fazlasına sahip olduğu tahmin ediliyordu.²⁴ Navvar Saban'a göre bu paranın çoğu kaybedildi ancak örgüt yıllar boyunca paranın bir kısmını elinde tuttu. Buna ek olarak, küçük ekiplerle baskınlar düzenlemesi, örgütün saldırı düzenlemek için çok fazla para harcamak zorunda olmadığı anlamına geliyor. Örgütün Suriye'nin bazı bölgelerindeki operasyonlarının çoğu askeri güçleri öldürmeye, cephanelere ve silah stoklarına baskın yapmaya odaklandığından, silah elde etmek için de çok fazla para harcamak zorunda değil. Böylece örgüt, Suriye'nin orta kesimlerindeki birçok bölgede ve Irak'ın bazı bölgelerinde saldırılarını açıkça yeniden canlandırmakta ve gündemde kalmak için etki alanını ihtiyatlı ama istikrarlı bir şekilde genişletmektedir. Bunu birkaç faktör açıklamaktadır.

Yeniden Canlanmayı Önlemek

Ayaklanma/İsyan tarihi, farklı örgütlerin bölgenin kontrolünü kaybetmesi ve yeniden ele geçirmesi örnekleriyle doludur. Karşı ayaklanma/isyen uzmanı David Kilcullen, bunu Sisifos etkisi olarak nitelendiriyor; bu etkiyle, bölge üzerindeki kontrolünü sürdüremeyen hükümet güçleri defalarca isyancı gruplara topraklarını kaptırıyor ve geri kazanıyor.²⁵ Bunun pek çok nedeni vardır ancak bunun başlıca sebebi büyük ölçüde kontrolü sağlamak ve nüfusu kazanmak için kaynakları harcamakla ilgilidir.

Irak, El Kaide'nin 2000'lerin ortalarında toprak kazandığı, on yılın sonunda kaybettiği ve 2010'ların ortalarına yakın bir sürede tekrar kazandığı isyancı Sisifos etkisinin klasik bir örneğidir. Bu büyük ölçüde Nuri el Maliki hükümetinin IŞİD'in yükselişi sırasındaki kötü yönetimi ve Şii milislerin ülkedeki Sünnilere karşı işlediği zulmü görmezden gelen

IŞİD savaşçılarının tutulduğu kampların zamanla yeni figürler ve ideologlar yaratması olası

Şii hükümetinin yoğun Sünni-Şii şiddetinden kaynaklanıyordu.²⁶ Dahası, artan ekonomik sıkıntılar, yeniden inşa çabalarındaki yolsuzluklar, kaynakların verimsiz dağılımı ve hükümetin Irak halkına iyi bir altyapı sunamaması kendisine karşı yeni bir ayaklanmanın önünü açtı.²⁷

Bu etki, aynı şekilde olmasa da bir dereceye kadar tekrar ediyor gibi görünüyor. 2018-2019'a kadar topraklarının çoğunu kaybetmesine rağmen, örgüt tüm savaşçılarını veya Irak ve Suriye'yi yönetirken artan devasa kaynaklarının çoğunu kaybetmedi. Örneğin, Ağustos 2020 itibarıyla Birleşmiş Milletler rakamlarına göre, örgüte ait yaklaşık 10.000 savaşçı, Irak'ın çeşitli yerlerinde hâlâ gizlenmiş halde duruyordu.²⁸ Bu savaşçılar yeniden toplandılar ve düzenlenen yeni saldırılardan büyük ölçüde sorumludurlar.

Ortaya çıkan bir diğer önemli zorluk da çoğu ülkenin Suriye ve Irak'ta savaşan vatandaşlarının ülkelerine iade edilmelerini reddetmesidir. Bu ülkeler, IŞİD mensuplarını yargılayamayacaklarından ve onları serbest bırakmak zorunda kalacaklarından korkuyorlar ki böylesi bir durum, bu ülkeler için bir güvenlik tehdidi olabilir.²⁹ Bu yabancı savaşçıların Irak ve Suriye'de devam eden varlıkları, hükümetle savaşmayı veya başkalarını isyan taktikleri, propaganda, medya iletişimi ve benzeri farklı alanlarda eğitmeyi sürdürmeleri gibi bir tehdit oluşturabilir.

Buna ek olarak hem Irak hem de Suriye, kanıt eksikliği ve zayıf yasal sistemler gibi çeşitli faktörlerin birleşimi nedeniyle birçok yerel savaşçıyı yargılayamamaktadır.³⁰ Yargılananlar bile genellikle daha fazla radikalleşme veya hükümet karşıtı faaliyetlerin sürdürülme olasılığının yüksek olduğu hapisanelerde kalıyorlar. Nitekim 2010'larda Bucca kampı, Ebu Bekir Bağdadi'yi ortaya çıkaran cihatçı bir üniversite olarak anılıyordu.³¹ IŞİD savaşçılarının tutulduğu kampların zamanla yeni figürler ve ideologlar yaratması olası.

Bu toprak gaspları, bölgeyi yönetme niyetinden ziyade, elde edilen fırsatlarla güdümlü olacaktır. Bunun bir kez daha halifeliğe dönüşüp dönüşmeyeceği, en azından yakın gelecekte pek mümkün görünmüyor

Son olarak, COVID-19 salgınına bağlı olarak orduların genellikle hastalığın kendi bölgelerinde yayılmasıyla uğraşması veya insani yardım faaliyetlerinde bulunmaları göz önüne alındığında, örgüt üzerindeki askeri ilgi de azaldı. Buna ek olarak, birçok askeri operasyon büyük toplantılardan kaçınmak için küçültülmek zorunda kaldı. Sonuçta tüm bunlar, ortaya çıkan Covid -19 salgınının IŞİD gibi terörist gruplara kısa vadede yeniden ilgi toplamaları için alan kazandırdığı anlamına geliyor.³² Bu faktör, halk sağlığı ve hijyen altyapısından mustarip Suriye ve Irak'ta bile kendini gösterdi ve bu da yardım çalışmaları yapan silahlı gruplara yönelik artan bir güvene yol açtı.³³ Bu nedenle, IŞİD'in faaliyetlerindeki yeniden canlanmayı destekleyen faktörlerden biri de COVID-19 salgını oldu.

Bazı Tahmin ve Öneriler

Örgütün faaliyetlerinin zaman içinde önemli ölçüde arttığı aşikâr. Bu artış, onu destekleyen çeşitli faktörler nedeniyle oldukça sürdürülebilir. Ancak, grubun bir kez daha toprak ele geçirmesine yol açıp açmayacağı zor bir sorudur. Birincisi, örgütün tıpkı El Kaide gibi, bölgeye tutunmanın zorluklarıyla karşılaşması ve bu nedenle görünüş olarak stratejisini değiştirmesi oldukça muhtemeldir. Ancak zamanla, örgüt güçlendikçe, El Kaide'nin Yemen'de yaptıklarına benzer şekilde, en azından daha küçük kara parçalarını ele geçirmeye ve aralıklı olarak kontrol etmeye çalışması mümkündür. Bu toprak gaspları, bölgeyi yönetme niyetinden ziyade, elde edilen fırsatlarla güdümlü olacaktır. Bunun bir kez daha halifeliğe dönüşüp dönüşmeyeceği, en azından yakın gelecekte pek mümkün görünmüyor.

Bununla birlikte, grup için yeniden güç kazanmanın tek ölçüsü halifeliğe dönüş değildir. Nitekim daha önce bahsedilen Kriz Grubu raporu gibi diğer bazı raporların da doğruladığı üzere, 2014'teki halifelik ilanı, ayaklanma tarihinde bir aykırılıktı.³⁴ Dahası, IŞİD'in 2014'teki yükselişini Batı'nın sağladığı destek de kolaylaştırdı. Zira Batılıların ve ağırlıklı olarak Sünni nüfusa sahip bazı ülkelerin Beşşar Esed'i iktidardan uzaklaştırmak için Esed karşıtı muhaliflere verdiği silah ve paraların bir kısmı IŞİD'in eline geçti.

Örgütün gücünün daha doğru bir ölçütü, bölgenin kontrolünü yeniden ele alıp hükümet benzeri operasyonlara başlayabilmesi değil, örgütün hem kendi ana bölgesinde hem de dünyanın diğer bölgelerinde daha fazla saldırı başlatabilmesidir

Buna göre, örgütün gücünün daha doğru bir ölçütü, bölgenin kontrolünü yeniden ele alıp hükümet benzeri operasyonlara başlayabilmesi değil, örgütün hem kendi ana bölgesinde hem de dünyanın diğer bölgelerinde daha fazla saldırı başlatabilmesidir.³⁵ Yukarıdaki bölümlerin gösterdiği gibi, bu şu anda gerçekleşen bir olgudur. Dahası, IŞİD'in varlığını sürdürme konusundaki temel hedefine bu faaliyetlerle ulaşılabilir ve bu da IŞİD'in etkisinin ölçülmesinde önemli bir faktör haline gelir. Açıklandığı üzere, çeşitli karşı önlemleri gerektiren birtakım faktörler IŞİD'in varlığına katkıda bulunmuştur.

Öncelikle devletlerin, sadece örgütün gücüne meydan okuyan askeri bir yaklaşımla onu ortadan kaldırmalarının mümkün olamayacağını akıllarında tutmaları gerekmektedir. Hem genel hem de sahip olduğu niteliğinin gereği olarak birtakım yumuşak önlemler birleştirilmelidir. Genel olarak, farklı ülkeler hem Irak'ın hem de Suriye'nin kendilerini yeniden inşa etmesini sağlamak için güçlü bir çaba göstermelidir. İran'la savaşa girdiği 1980'lerden başlayarak 40 yıllık savaş ve çatışmalardan mustarip olan Irak'ta, ulusun yeniden inşası için güçlü bir çabaya çok ihtiyaç var. Bununla birlikte, bu çabalar hükümete karşı nefretin yenilenmesine yol açan yolsuzluk ve eksik ya da kalitesiz çalışma ile şekillenmiş geçmiş yörüngeleri takip edemez.³⁶ Bu, yerel çabalara ve sürdürülebilir yaklaşımlara dayanmalıdır.

Eş zamanlı olarak, hükümet vatandaşlarını normal yaşamın katmanlarına yeniden entegre etmek için rehabilitasyon çabaları üzerinde de çalışmalıdır. Her iki ülkenin de yıllardır savaşla harap olduğu düşünüldüğünde, bu yerine getirilmesi oldukça zor bir istektir. Bununla birlikte, vatandaşları yeniden yapılanma çabalarına dâhil ederek hem geniş hem de dar yaklaşımları birleştirmek ve böylece ayağa kalkmalarına yardımcı olmak mümkündür. Bu yaklaşım, IŞİD üyelerini kazançlarını güvence altına almadan yenmeye çalışan yabancı güçlerden daha etkili olabilir.

Öncelikle devletlerin, sadece örgütün gücüne meydan okuyan askeri bir yaklaşımla onu ortadan kaldırmalarının mümkün olamayacağını akıllarında tutmaları gerekmektedir. Hem genel hem de sahip olduğu niteliğinin gereği olarak birtakım yumuşak önlemler birleştirilmelidir. Genel olarak, farklı ülkeler hem Irak'ın hem de Suriye'nin kendilerini yeniden inşa etmesini sağlamak için güçlü bir çaba göstermelidir

IŞİD, önemli ölçüde savaşçı ve finansman kaybına rağmen geri dönme kabiliyetine sahip olağanüstü esnek bir örgüt olduğunu yıllar içinde kanıtladı. Bu, Irak ve Suriye'nin eski merkezlerinde ve Afrika'nın bazı bölgelerinde çeşitli hedeflere yönelik giderek daha sık ve kompleks saldırılar yaptığı son bir yıllık faaliyetleriyle ortaya konmaktadır. Her iki ülkenin hükümetlerinin yanı sıra uluslararası koalisyonun da yumuşak yaklaşıma odaklanarak çabalarını arttırması gerekmektedir. Bu süreç, her iki ülkenin de uzunca bir zamandır maruz kaldığı birikmiş hasar nedeniyle yıllar alacaktır, ancak nihai hedef, örgütün şiddet hakimiyetinden tamamen kurtulmuş sahanın tümü olmalıdır.

Eş zamanlı olarak, hükümet vatandaşlarını normal yaşamın katmanlarına yeniden entegre etmek için rehabilitasyon çabaları üzerinde de çalışmalıdır. Her iki ülkenin de yıllardır savaşla harap olduğu düşünüldüğünde, bu yerine getirilmesi oldukça zor bir istektir. Bununla birlikte, vatandaşları yeniden yapılanma çabalarına dâhil ederek hem geniş hem de dar yaklaşımları birleştirmek ve böylece ayağa kalkmalarına yardımcı olmak mümkündür

Referanslar

- 1- "İŞİD neden sosyal medya savaşını kazanıyor", *Wired*, Mart 2016, <https://www.wired.com/2016/03/isis-winning-social-media-war-heres-beat/>
- 2- Daniel Byman, "İŞİD Küreselleşiyor: Katılımcılarını Hedefleyerek İslam Devletiyle Birlikte Savaşın", *Foreign Affairs*, Cilt 95. No. 2, Mart 2016 (76-85).
- 3- Nicky Harley, "İŞİD Küreselleşiyor: Katılımcılarını Hedefleyerek İslam Devletiyle Birlikte Savaşın", *The National*, 03 Kasım 2020, <https://www.thenationalnews.com/world/europe/fear-of-a-fresh-isis-attack-strategy-grips-europe-1.1105108> Ayrıca İŞİD'i Yenmek için Küresel Koalisyon tarafından belirtilen nedenlere de bakın "Hakkımızda", *İŞİD'i Yenmek İçin Küresel Koalisyon*, 2014, <https://www.state.gov/about-us-the-global-coalition-to-defeat-isis/>
- 4- "Zaman Çizelgesi: İslam Devletinin Yükselişi, Yayılışı ve Düşüşü", *Wilson Center*, 28 Ekim 2019, <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state>
- 5- A.g.e.
- 6- "İŞİD Gerilla Savaşına Geri Dönüyor", *Chatham House*, Haziran 2018, <https://syria.chathamhouse.org/research/isis-falls-back-on-guerilla-warfare>
- 7- Anchal Vohra, "'Sabit korku': Irak ve Suriye, İŞİD dirilişiyle karşı karşıya", *Al Jazeera*, 02 Mart 2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/3/2/we-liv-in-constant-fear-iraq-and-syria-face-isis-resurgence>
- 8- Silahlı Çatışma Yeri ve Olay Veri (the Armed Conflict Location and Event Data) sayfalarından alınan veriler.
- 9- A.g.e.
- 10- Navvar Saban ile 08 Nisan 2021'de telefonla yapılan görüşme.
- 11- A.g.e.
- 12- "İslam devletinin hayaleti, Suriye'nin Deyrizor'unu hâlâ ziyaret ediyor", *EnabBaladi*, 05 Mart 2021, <https://english.enabbaladi.net/archives/2021/03/ghost-of-islamic-state-still-haunts-syrias-deir-ez-zor/#ixzz6rWsAuSkT>
- 13- "İŞİD en az 26 kurban olmak üzere Suriyeli askerlerden oluşan bir konvoyu saldırdı", *Asia Newsit*, 02 Eylül 2021, <http://www.asianews.it/news-en/ISIS-attacks-a-convoy-of-Syrian-soldiers,-at-least-26-victims-52293.html>
- 14- Sultan al Kanz, "İslam Devleti, Suriye'nin Kürt bölgesinde yeniden toplanıyor", *Al Monitor*, 09 Kasım 2020, <https://www.al-monitor.com/originals/2020/11/syria-deir-ez-zor-islamic-state-cells-kurds-sdf.html>
- 15- Navvar Saban ile 08 Nisan 2021'de telefonla yapılan görüşme.
- 16- Sultan al Kanz, "İslam Devleti, Suriye'nin Kürt bölgesinde yeniden toplanıyor", *Al Monitor*, 09 Kasım 2020, <https://www.al-monitor.com/originals/2020/11/syria-deir-ez-zor-islamic-state-cells-kurds-sdf.html>
- 17- Mohammed Hasan, "İŞİD ve Esed rejimi: Suriye'nin Badiye'sinde strateji ve karşı strateji", *Middle East Institute*, 16 Mart 2021, <https://www.mei.edu/publications/isis-and-assad-regime-strategy-and-counter-strategy-syrias-badia>
- 18- Sam Heller, "İŞİD'in 'Dirilişini' Ölçerken Doğru Standardı Kullanın", *Crisis Group*, Mayıs 2020, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/iraq/when-measuring-isis-resurgence-use-right-standard>
- 19- "İŞİD, Bağdat'taki ölümcül intihar saldırılarını üstlendi", *Al Jazeera*, 22 Ocak 2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/22/islamic-state-claims-deadly-baghdad-twin-suicide-bombing>
- 20- Dan Sabbagh, "RAF (Kraliyet Hava Kuvvetleri ç.n.), bu baharda Irak'ta İŞİD'e 10 günlük saldırı düzenledi", *The Guardian*, 08 Nisan 2021, <https://www.theguardian.com/world/2021/apr/08/raf-engaged-in-10-day-attack-on-isis-in-iraq-this-spring> Ayrıca bakınız: Feras Kelani, "Hilafeti Olmayan Bir Halife: İŞİD'in Yeni Lideri'nin Biyografisi", *Newsline Magazine*, 15 Nisan 2021, <https://newlinesmag.com/>

reportage/a-caliph-without-a-caliphate-the-biography-of-isis-new-leader/

21- Paul Iddon, "İraklı Milislerin Kürt Peşmergelere Yönelik Saldırıları İslam Devletine Yarıyor", *Forbes*, 31 Mart 2021, <https://www.forbes.com/sites/pauliddon/2021/03/31/iraqi-militia-attacks-against-kurdish-peshmerga-benefit-the-islamic-state/?sh=5c3229d52595>

22- Feras Kelani, "Hilafeti Olmayan Bir Halife: IŞİD'in Yeni Lideri'nin Biyografisi", *Newsline Magazine*, 15 Nisan 2021, <https://newlinesmag.com/reportage/a-caliph-without-a-caliphate-the-biography-of-isis-new-leader/>

23- Dan Sabbagh, "RAF (Kraliyet Hava Kuvvetleri ç.n.), bu baharda Irak'ta IŞİD'e 10 günlük saldırı düzenledi", *The Guardian*, 08 Nisan 2021, <https://www.theguardian.com/world/2021/apr/08/raf-engaged-in-10-day-attack-on-isis-in-iraq-this-spring>

24- Andreas Brecker, "IŞİD'i kim finanse ediyor?", *DW*, 19 Haziran 2016, <https://www.dw.com/en/who-finance-isis/a-17720149>

25- David Kilcullen, "Karşı ayaklanma", (Oxford: Oxford University Press, 2010).

26- "Zaman Çizelgesi: İslam Devletinin Yükselişi, Yayılışı ve Düşüşü", *Wilson Center*, 28 Ekim 2019, <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state>

27- A.g.e.

28- "İrak ve Suriye'de 10.000'den fazla İslam Devleti savaşçısı aktif: Birleşmiş Milletler", *Business Standard*, 27 Ağustos 2020, https://www.business-standard.com/article/international/over-10-000-islamic-state-fighters-active-in-iraq-syria-united-nations-120082500111_1.html

29- H.J. Mai, "Avrupa Ülkeleri IŞİD Savaşçısı Vatandaşlarının Ülkelerine İade Edilmeleri Konusunda Neden İsteksiz?", *NPR*, 10 Aralık 2019, <https://www.npr.org/2019/12/10/783369673/europe-remains-reluctant-to-repatriate-its-isis-fighters-here-s-why>

30- Tanya Mehra ve William Wentworth, "Blokta Yeni Çocuk: Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi tarafından IŞİD savaşçılarının yargılanması", *International Center for Countering Terrorism*, 16 Mart 2021, <https://icct.nl/publication/prosecution-of-isis-fighters-by-autonomous-administration-of-north-east-syria/>

31- Svati Kirsten Narula, "İrak'ta 'Cihat Üniversitesi' olarak adlandırılan bir ABD hapisanesi İslam Devleti'ni doğurdu", *QZ*, 19 Kasım 2015, <https://qz.com/553496/a-us-prison-in-iraq-dubbed-jihadi-university-gave-birth-to-the-islamic-state/>

32- Andrew Hanna, "IŞİD Saldırıda Pandemiden Yararlanıyor", *Wilson Center*, 08 Haziran 2020, <https://www.wilsoncenter.org/article/isis-offensive-exploits-pandemic>

33- Seth Frantzman, "COVID-19 ve İran gerilimi, Koalisyonun IŞİD karşıtı stratejisine son mu verdi?", *Atlantic Council*, 01 Mayıs 2020, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/have-covid-19-and-iran-tensions-doomed-coalition-anti-isis-strategy/>

34- Sam Heller, "IŞİD'in Dirilişini Ölçerken Doğru Standardı Kullanın", *Crisis Group*, Mayıs 2020, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/iraq/when-measuring-isis-resurgence-use-right-standard>

35- Kali Robinson, "Yemen'in Trajedisi: Savaş, Çıkmaz ve Acı", *CFR Backgrounder*, 05 Şubat 2021, <https://www.cfr.org/backgrounder/yemen-crisis>

36- 2000'lerin ortasından sonuna kadar yeniden yapılanma çabalarındaki yolsuzluk hakkında daha fazla bilgi için Naomi Klien'e bakın, "Şok Doktrini: Felaket Kapitalizminin Yükselişi", (New York: Picador 2008).

YAZAR HAKKINDA

Muhammed Sinan Siyech, Edinburgh Üniversitesi İslam ve Orta Doğu Çalışmaları Bölümü'nde doktora adayıdır. Daha önce Singapur'daki S. Rajaratnam Uluslararası Araştırmalar Okulu'nda (RSIS) Uluslararası Politik Şiddet ve Terörizm Araştırmaları Merkezi'nde kıdemli analist olarak yer almıştır. Güney Asya ve Orta Doğu'da Güvenlik, Dış Politika ve Din üzerine kapsamlı yazılar yazdı ve konuşmalar yaptı. Kendisiyle, m.s.siyech@sms.ed.ac.uk adresi üzerinden iletişime geçilebilir.

AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA

Al Sharq Stratejik Düşünce Kuruluşu, demokratik katılım, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog ve sosyal adalet ideallerini teşvik etmek amacıyla, tarafsız ve titiz bir yaklaşımla araştırma yapmayı üstlenen bir düşünce kuruluşudur.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +90 212 603 18 15
Faks: +90-212-603 1665
E-posta: info@sharqforum.org

research.sharqforum.org

SharqStrategic

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH